

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

PHẦN PÁO SUN

NỮ PHỤC DAO ĐỎ
Ở XÃ SÙNG MÁNG, HUYỆN MÈO VẠC,
TỈNH HÀ GIANG

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN
NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: Th.s. Chử Thị Thu Hà

HÀ NỘI - 2014

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bài khóa luận tốt nghiệp với đề tài trên, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi xin được gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới Th.s. Chử Thị Thu Hà đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo trong suốt quá trình tôi nghiên cứu. Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn tới bà con nhân dân, UBND, trường THPT xã Sùng Máng đã tạo điều kiện cung cấp cho tôi những tài liệu quý báu.

Tuy nhiên vì điều kiện thời gian có hạn, cùng những hạn chế về mặt kiến thức nên khóa luận của tôi còn nhiều thiếu sót. Vì vậy, tôi rất mong quý thầy cô cùng các bạn đóng góp ý kiến để bài khóa luận được hoàn thiện.

Xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2014

Sinh viên thực hiện

Phàn Páo Sun

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1: KHÁI QUÁT CHUNG VỀ ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, XÃ HỘI VÀ NGƯỜI DAO ĐỎ Ở XÃ SỬNG MÁNG	9
1.1. Khái quát về điều kiện tự nhiên, xã hội ở xã Sủng Máng	9
1.1.1. Khái quát về điều kiện tự nhiên	9
1.1.2. Khái quát về điều kiện xã hội.....	9
1.2. Khái quát về người Dao Đỏ ở xã Sủng Máng	10
1.2.1. Lịch sử cư trú	10
1.2.2. Đời sống kinh tế	11
1.2.3. Đời sống xã hội	13
1.2.4. Đời sống văn hóa.....	15
Tiểu kết chương 1	22
Chương 2: TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI PHỤ NỮ DAO ĐỎ Ở XÃ SỬNG MÁNG	23
2.1. Những vấn đề chung về trang phục	23
2.2. Y phục	24
2.2.1. Quá trình chuẩn bị làm ra y phục	24
2.3. Y phục truyền thống	29
2.3.1. Y phục trong sinh hoạt và lao động thường ngày	29
2.3.2. Y phục trong lễ hội, cưới xin	34
2.3.3. Y phục trong tang ma.....	39
2.4. Đồ trang sức	41
2.4.1. Đồ trang sức	41
2.4.2. Trang trí trên vải.....	44
2.5. Một số giá trị của trang phục phụ nữ Dao Đỏ	46
2.5.1. Giá trị sử dụng.....	46

2.5.2. Giá trị thẩm mỹ	47
2.5.3. Giá trị văn hóa.....	48
Tiểu kết chương 2.....	50
Chương 3: BIẾN ĐỔI VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG PHỤ NỮ DAO ĐỎ Ở XÃ SÙNG MÁNG.....	53
3.1. Những biến đổi	53
3.1.1 Biến đổi trong quá trình làm ra bộ trang phục truyền thống	53
3.1.2. Biến đổi trong quá trình sử dụng bộ trang phục truyền thống.....	55
3.2. Một số nguyên nhân dẫn đến biến đổi	57
3.2.1. Sự phát triển của nền kinh tế thị trường.....	57
3.2.2. Sự giao tiếp xúc, giao lưu với tộc người khác	58
3.2.3. Sự thay đổi thị hiếu của người sử dụng trang phục	60
3.3. Những vấn đề đặt ra và giải pháp	62
3.3.1. Những vấn đề đặt ra	62
3.3.2. Một số giải pháp.....	62
KẾT LUẬN	65
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	68
PHỤ LỤC	69

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc với một nền văn hóa đa dạng trong sự thống nhất. Trải qua quá trình dựng nước và giữ nước, mỗi dân tộc tự tạo dựng cho mình một nền văn hóa đặc sắc, một truyền thống văn hóa riêng để phân biệt với dân tộc khác. Những giá trị văn hóa đó tạo nên bản sắc văn hóa, làm thành những chuẩn mực để phân biệt tộc người này với tộc người kia. Bản sắc văn hóa là những gì tốt đẹp nhất, tinh túy nhất được truyền từ đời này qua đời khác. Nó là dòng chảy xuyên suốt trong quá khứ, hiện tại và tương lai của một dân tộc, thể hiện sức sống của một tộc người.

Một trong những thành tố của văn hóa tộc người dễ dàng nhận biết nhất chính là văn hóa vật chất, cụ thể hơn là thể hiện qua trang phục truyền thống của tộc người. Trang phục là thành tố văn hóa quan trọng nhất để nhận biết giữa các tộc người và cũng là thành tố biểu hiện rõ nhất về đặc trưng văn hóa của một tộc người.

Hiện nay, trong xu thế hội nhập mở cửa, xu thế quốc tế hóa với sự du nhập nhiều luồng văn hóa ngoại lai, người Dao Đỏ ở xã Sủng Máng, huyện Mèo Vạc, tỉnh Hà Giang cũng như nhiều dân tộc anh em khác đang đứng trước những biến đổi sâu sắc về đời sống văn hóa trong đó có bộ trang phục truyền thống.

Việc tìm hiểu, nghiên cứu trang phục truyền thống của phụ nữ người Dao Đỏ nơi đây để phát huy giá trị, bước đầu đưa ra những kiến nghị bảo tồn bộ trang phục là việc làm cần thiết góp phần bảo tồn bản sắc văn hóa của người Dao Đỏ ở địa phương.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong các công trình nghiên cứu khá toàn diện về người Dao ở Việt Nam như *Người Dao ở Việt Nam* của Bế Viết Đăng và tập thể tác giả (1971),

Văn hóa truyền thống người Dao ở Hà Giang do Phạm Quang Hoan và Hùng Đình Quý đồng chủ biên (1999) ... không chỉ cho người đọc những thông tin quý báu về nguồn gốc lịch sử, đời sống văn hoá của người Dao nói chung mà còn cung cấp cho người đọc những hiểu biết cơ bản về trang phục của các nhóm Dao ở Việt Nam.

Bên cạnh đó, cũng có nhiều nghiên cứu chuyên sâu về trang phục như: *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam* (1994) của Ngô Đức Thịnh, *Trang phục của người Dao ở Việt Nam* do Chu Thái Sơn chủ biên (2004), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* của Nguyễn Khắc Tụng và Nguyễn Anh Cường (2004), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam* (2003) của tác giả Nông Quốc Tuấn... Những công trình nghiên cứu chuyên sâu về trang phục kể trên là những tài liệu tham khảo quý báu cho tôi trong quá trình thực hiện khoá luận nghiên cứu về trang phục của phụ nữ Dao Đỏ xã Sủng Máng, huyện Mèo Vạc, tỉnh Hà Giang từ khâu chế biến nguyên liệu, sản xuất trang phục cho đến các loại hình trang phục, kỹ thuật trang trí, sự biến đổi của trang phục. Không chỉ học hỏi, kế thừa các tác giả đi trước về cấu trúc nghiên cứu; kết quả nghiên cứu của các học giả đi trước còn cung cấp cho tôi một nguồn tư liệu phong phú để căn cứ vào đó tìm ra những tương đồng và khác biệt trong trang phục phụ nữ Dao Đỏ ở xã Sủng Máng so với trang phục của phụ nữ Dao Đỏ ở các địa phương khác.

Tuy nhiên, trang phục phụ nữ của người Dao Đỏ ở xã Sủng Máng, huyện Mèo Vạc, tỉnh Hà Giang hiện chưa được đề cập đến trong các nghiên cứu đi trước. Vì vậy, đề tài khoá luận được thực hiện với mong muốn bổ sung thêm nguồn tư liệu nghiên cứu về trang phục của phụ nữ Dao Đỏ nơi đây.

3. Mục đích nghiên cứu

- Tìm hiểu về quá trình sản xuất nguyên liệu, cách thức cắt may trang trí bộ trang phục truyền thống của phụ nữ người Dao Đỏ ở xã Sủng Máng để thấy được bản sắc văn hoá đặc sắc của người Dao nơi đây.

- Nghiên cứu những biến đổi trong việc sử dụng trang phục hiện nay của phụ nữ Dao Đỏ xã Sùng Máng, phân tích một số nguyên nhân dẫn đến biến đổi.

- Nêu lên một số thách thức đối với bộ trang phục truyền thống của phụ nữ Dao Đỏ xã Sùng Máng, từ đó đưa ra một số biện pháp nhằm giữ gìn, bảo tồn, phát huy các giá trị của bộ nữ phục người Dao Đỏ nơi đây.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

4.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu chính của khóa luận là trang phục truyền thống của phụ nữ Dao Đỏ ở xã Sùng Máng từ cách thức làm ra nguyên liệu (vải), cách thức cắt may bộ trang phục truyền thống của phụ nữ đến kỹ thuật trang trí; sự biến đổi của bộ nữ phục hiện nay cũng là đối tượng nghiên cứu của khóa luận.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Khoá luận tập trung khảo sát tại địa bàn xã Sùng Máng, huyện Mèo Vạc, tỉnh Hà Giang trong khoảng thời gian từ trước và sau đổi mới đến nay.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp điền dã: kết hợp quan sát thực tế với phỏng vấn sâu để thu thập các tư liệu thực tế sinh động phục vụ cho đề tài. Ngoài ra còn sử dụng các kỹ thuật vẽ, ghi âm, chụp ảnh...

- Nghiên cứu và kế thừa kết quả của các công trình nghiên cứu về trang phục của người Dao ở Việt Nam nói chung và người Dao Đỏ nói riêng.

Đây là hai phương pháp chủ đạo được chúng tôi sử dụng trong quá trình thực hiện khóa luận. Ngoài ra, chúng tôi còn bước đầu sử dụng phương pháp điều tra xã hội học để lấy một số thông tin định lượng về sự biến đổi của nữ phục Dao Đỏ xã Sùng Máng hiện nay.

6. Đóng góp của đề tài

Đề tài góp phần bổ sung tư liệu nghiên cứu về trang phục phụ nữ của người Dao ở Việt Nam nói chung và nữ phục của người Dao Đỏ ở Sủng Máng nói riêng.

Đề tài có thể là tài liệu tham khảo cho cán bộ làm công tác quản lý văn hóa ở địa phương trong việc bảo tồn và phát huy bộ nữ phục người Dao Đỏ xã Sủng Máng; đồng thời góp phần giúp cho người Dao Đỏ xã Sủng Máng nhận thức đúng đắn hơn về giá trị của bộ nữ phục trong việc giữ gìn bản sắc văn hoá của tộc người.

7. Nội dung và bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, đề tài bao gồm 3 chương:

Chương 1: Khái quát chung về điều kiện tự nhiên, xã hội và người Dao Đỏ ở xã Sủng Máng.

Chương 2: Trang phục truyền thống của người phụ nữ Dao Đỏ ở xã Sủng Máng

Chương 3: Sự biến đổi và những vấn đề đặt ra đối với trang phục truyền thống của phụ nữ Dao Đỏ ở xã Sủng Máng

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bé Viết Đăng, Nguyễn Khắc Tụng, Nông Trung, Nguyễn Nam Tiến (1971), *Người Dao ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã Hội, Hà Nội.
2. Mạc Đường (1959), *Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
3. Phạm Quang Hoan và Hùng Đình Quý (1999), *Văn hóa truyền thống người Dao ở Hà Giang*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
4. Hùng Đình Quý (1994), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Hà Giang*, Sở Văn hóa - Thông tin Hà Giang xuất bản.
5. Chu Thái Sơn (2004), *Trang phục của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
6. Chu Thái Sơn, *Hoa văn cổ truyền trên trang phục dân tộc*, Tạp chí Dân tộc và thời đại, số 41.
7. Lý Hành Sơn, Hoàng Minh Lợi (1995), *Nữ phục Dao Tiền ở Cao Bằng*, Tạp chí Dân tộc học, số 2.
8. Nguyễn Ngọc Thanh (1998), *Làng bản và nghi lễ của người Dao Đỏ ở một xã miền núi*, Tạp chí Dân tộc học, số 1.
9. Ngô Đức Thịnh (1994), *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
10. Nông Quốc Tuấn (2000), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Bảo tàng văn hóa các dân tộc Việt Nam.
11. Nông Quốc Tuấn (2003), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc.
12. Nguyễn Khắc Tụng, Nguyễn Anh Cường (2004), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa thông tin.
13. Đào Thị Vinh (2001), *Phong tục tập quán của người Dao Thanh Hóa*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.